

Fængselspraxis.

Fangernes isolation. På det tyske fængselsmøde i Wien September f. år holdt Geheime-Justitsråd WIRTH et foredrag over fængselsvæsenets udvikling i den sidste tid i Tyskland og Østerrige*). Han dvælede ved fangernes isolation og udhævede, hvorledes den som en rød tråd gik gennem hele udviklingen. Man begyndte med at isolere mandsfanger fra kvindefanger, varetægts- fra straffanger, unge fanger fra ældre fanger o. s. v., indtil man endelig kom så vidt, at man overhovedet isolerede fange fra fange. Isolations-principet er et hoved-princip, hvor der er tale om fængselsreform, og vil rimeligvis altid vedblive at være det. Ved cellesystemet er det givet i selve den ydre anordning, men det gælder også systemet for en sund fællesbehandling af fanger. Her gælder det gennem en forstandig klassifikation at separere fangerne så meget som omstændighederne tillade, at sørge for, at det ene hold fanger ikke får nogetsomhelst samkvem med det andet, og at fanger på samme afdeling få så lidet som muligt ukontrolleret samkvem med hverandre. Som regel kan det opstilles, at den ene fange ikke alene ikke har noget godt at lære den anden, men at han snarere vil lære ham noget galt. Så længe et menneske er fange, er det kun lidet skikket til at være lære- og tugtemester. Det står selv under strenge øjnes disciplin og vil meget let fristes til at blive øjentjener, idet det optræder som *ensor morum* for andre. I de fleste tilfælde er en fange desuden behæftet med så store skrøbeligheder og svagheder, for ikke at sige værre ting, at man helst undværer hans direkte indvirkning på medfanger. At der gives hæderlige undtagelser, medgives, men i de bedste tilfælde er hjælpen altid tvivlsom. Det fælles bånd af *commune naufragium*, som omslynger dem alle, gør den enkelte fange gerne uskikket til at være nogen god læremester for den anden.

*) Se Tidsskriftet, nærv. årgang, side 11.

Man skelner endnu mellem det absolute og relative cellesystem. Under det sidste er det kirken, skolen og til dels luftningen, som bryder på det strænge isolationsprincip. Hvor man har det absolute cellesystem, som her på Ågeberg (lov af 12 Juli 1848), kan det imidlertid hænde, at man ikke tager det så nøje med, at den ene fange får den anden at se, idet man ikke betjener sig af masken. Det kan også hænde, som her hos os, at en eller anden ufuldstændig indretning bevirker, at isolationen ikke kan gennemføres til det yderste, idet man mangler det nødvendige personale og må lade 2—4 fanger samtidig, om end kun en gang imellem og selv da kun i korte tidsrum, udføre et eller andet stykke arbejde, eller man i mangel af eget kirkelokale må lade fangerne være sammen, om man end isolerer dem ved hjælp af tynde skærme. Her mener jeg, man er inde på et farligt gebet, idet man, om end tvungen af nødvendigheden, er udenfor lovens grænser, og det må altid være slappende. Det relative cellesystem har aldrig tiltalt mig, det absolute, som på grund af omstændighederne gøres relativt, naturligvis endnu mindre. Jeg har selv kaldt vort system noget „miskmask“, og jeg vil gerne med direktør KROHNE i Moabit, hvem jeg besøgte i sommer og med hvem jeg talte om systemerne, sætte et stort spørgsmålstegn ved enhver „*gemischtes System*“ som f. ex. det i Rendsburg.

Det farlige ved deslige undtagelser fra det lovbestemte ligger deri, at den ene undtagelse gerne drager den anden efter sig. Betjentene ser, at man ikke tager det så nøje i det ene tilfælde, og så tager de det mindre nøje i et andet. Det er ikke så farligt, mener man, og så fristes man til at gå videre og videre. I dette år har jeg imidlertid taget sagen alvorligt fat og indskrænket fællesarbejdet og fællesamværet for fangernes vedkommende så meget som det vel under nuværende omstændigheder er muligt. Og jeg tør allerede på forhånd udtale, at fængslet i dette år er fremtrådt i en langt bestemtere og mere rationel skikkelse, end

det nogensinde før har vist sig i, og at der synes at fremgaa gode resultater af den forandring, som har fundet sted. Hensigten med nærværende linier er at meddele Tidsskriftets læsere, hvad der er udrettet, og hvorledes man har båret sig ad for at komme så langt på vej, som man nu er nået hen.

På skolen har der tidligere tildels været examineret. Nu ved man, at den ene fange kender den anden på stemmen, og at det er fristende for fangen at svare læreren eller spørge læreren, når han ved, at hans gode venner høre derpå. Der skal dygtige lærere til at holde disciplin på skolen, når man som her i fængslet ikke har råd til at holde en betjent som stadig skolevagt. Er der derimod påbudt absolut tavshed, hjælper læreren sig langt lettere. At han ved sin oplæsning eller sit foredrag kan komme lige så langt som ved examination, derpå var jeg, efterat jeg flittig havde overværet skoletimerne, så temmelig sikker, og da præsten ikke havde noget imod, at examinationen, som han selv aldrig havde betjent sig af på skolen, blev sløjftet, indførte jeg denne skoleordning.

Oprindeligt gik fangerne til alters inde i fængslet efter endt gudstjeneste. Det var åbenbart, at altergangen var bleven en honørsag. Den ene fange vilde gerne vise den anden, at han nu var kommen så vidt, at præsten tog ham til Herrens bord. Så lod man altergangen gå for sig inde på præstens lille kontor, hvor der blev indrettet et alter og et knæfald for 4 altergæster. Pladsen var imidlertid trang og kontoret uhyggeligt til den gerning, hvorfor altertjenesten med inspektionens samtykke blev henlagt til dennes rummelige værelse. Her blev der for tilfældet sat 4 stole for altergæsterne, hvorpå de satte sig under striftetalen for senere at knæle under den hellige handling. Denne ordning tiltalte mig heller ikke. At se 4 cellefanger, som man ellers isolerede så vidt muligt, sidde klods ved siden af hverandre stive som pinde og med frygt for at dreje på hovedet, kunde ikke i længden være noget opbyggeligt syn. Med præstens og inspektionens bifald byggede jeg derfor 4

alterstole med fuldkommen isolation omtrent som de skriftestole, som man ser ialfald i gamle katholske kirker. Fangerne (4 hver gang) slippes ind og ud 1 for 1. Et gardin slås for, hver gang fangen er kommen ind i sin stol, hvorfra han blot kan se præsten og de tilstedeværende funktionærer, men vanskelig de andre fanger. Alterstolene hænge sammen 2 og 2. Er der altergang for fanger fra 2 forskellige fløje, som man i de sidste år *altid* har holdt strængt isolerede fra hverandre, sættes det ene sæt stole lidt længer tilbage, for at der ikke skal være nogen mulighed for, at den ene fange ved under knæfaldet at stikke hovedet for langt frem skal kunne se fangen fra den anden fløj. For nu at gøre altertjenesten under disse omstændigheder så fyldig og opbyggelig som muligt, har jeg påbudt, at alle 3 lærere og en af vagtmestrene altid skulle være tilstede, ligesom jeg også selv anser det for min pligt at overvære altergangstjenesten. Således som denne nu er indrettet, tror jeg den vil vinde alle fængselskyndiges bifald. Vor altergangstjeneste synes jeg overhovedet er noget af det smukkeste i vort hele fængsel. Orglet flyttes ind for hver gang (på præstens kontor var der ikke plads for det), fangerne sidde så alvorlige og stille, og flere af dem have udtalt for mig, at isolationen her gør dem så godt.

Der er den fejl ved vor løftning af fangerne, at vi ikke altid kunne sætte en betjent på altanerne til observation. De upålideligste fanger i hver fløj samle vi til observationspartier (de såkaldte nipartier), men massen af fangerne går altså overladt til sig selv i luftegårdene og iagttages kun af og til af patrouillerende betjente. Det er nu indrettet således, at fangerne føres enkeltvis til og fra luftegårdene, således som i de svenske cellefængsler, hvorved der opnås, at den ene fange er uvidende om, hvem der luftes samtidig med ham. Herved opnås tillige, at der samtidig er så få fanger i bevægelse som muligt. Og det er en vinding. Under badningen forholdes således, at fanger ikke samtidig gå til og fra bad, medens der tidligere var 2 kolonner

fanger i bevægelse, den ene marcherende til, den anden fra badet, selvfølgelig med tilbørlig afstand fra hverandre. Da samtlige fanger i sommermånederne bades 1 gang ugenlig, frygtede man for, at man ikke skulde blive færdig med badningen på en formiddag, når man ordnede sig således, som her nævnt, men da det kom til stykket, gik det godt.

Sammenstød mellem fanger fra forskellige fløje er ikke altid let at undgå, men man har været opmærksom på tilfældene og har klaret disse skær. Der er således fastsat en vis tid for hver fløj, hvori fangerne har at bringe det færdige fabrikat til værksafdelingen. Men der er også sørget for, at fanger i samme fløj så lidet som muligt støde sammen. I østre fløj havde man en urokkelig anstødssten, idet man af mangel på lokale var nødsaget til jævnlig at lade en maler arbejde på fløjens gulv, når der havdes så store fabrikater, at der ikke var plads for dem på cellen. En sådan fange, der i timevis stod i korridoren, medens fløjens fanger gik til skole, luftning, bad o. s. v., blev naturligvis en nysgerrig fange, og han vidste også gerne at gøre sig omstændighederne nyttige. Nu har man fået indrettet et stort malerrum på værksafdelingen, hvor før model-samlingen opbevaredes, og hid bringes alle store fabrikater, som skulle males, men ikke kunne bringes til cellerne.

Boligerne udenfor ringmuren forsynes med skåret og hugget ved fra fængslet. Tidligere måtte man her af og til lade 2 og 2 fanger arbejde med veden, når beholdningerne i gårdene slap op. Disse vedpartier have altid været mig en torn i øjet, da der udfordres næsten overnaturlige vogtere til at passe på 2 fanger, som stå ved samme sagstol, således, at der ikke bliver nogen kommunikation mellem dem. Allerede forrige vinter havde jeg nedlagt forbud mod at sætte 2 fanger sammen til vedskjau, og det gik alligevel med boligernes vedforsyning. I sommer har man tænkt på vinteren. Vedskjulene ere fulde af færdig skåret ved, så der ikke mere vil blive tale om vedpartier.

Her klistres en masse fyrstikæsker i fængslet, flere, end

jeg har lyst til, men på grund af omstændighederne ere vi nødte til at beholde dette arbejde i stor udstrækning. Arbejdet medførte imidlertid også den ulejlighed, at 2 fanger måtte anvendes ved opsamlingen af æskerne. Antallet må jo kontrolleres. Fra alle 3 fløje blev derfor æskerne bragte op på værksafdelingen i 3die etage, hvor de foreløbig kastedes ind i et rum. Når så fyrstikfabriken kom for at hente æsker, måtte de i en fart fyldes i dertil bestemte sække, men til dette arbejde, som værksmesteren altid overværede, måtte han have 2 fanger, 1, som holdt sækken, og 1, som skuffede æsker op i den. Nu har man i nordre fløjs kælder indrettet et rum, som optager alle færdige æsker. I vedkommende afdelingsvogters privat-celle er i gulvet anbragt et hul, stort nok for tømning af æsker, og her igennem passerer det store æske-kvantum, som er færdigt til aflevering. I rummet under, hvor opsamlingen foregår, er i det ene hjørne anbragt en jernring med kroge, hvorpå sækken fæstes, og i denne kan nu en enkelt fange i ro og mag fylde æskerne. Ligeledes kan han, når vognen kommer og holder udenfor nordre fløjs kælder, i en fart bringe de fyldte sække ud på vognen uden at han tiltrænger nogen hjælp af medfange.

Efterat have nedskrevet ovenstående får jeg indtrykket af at have dvælet ved bagateller. Dette indtryk svinder imidlertid, når jeg tænker over det hele fængselsliv og den hele gerning, som udføres indenfor ringmurene. Hvor har man ikke givet ordres for en uoverskuelig masse af tilsyneladende småting, og hvor nødvendigt har det ikke været, at der var en bestemt regel for, hvorledes dette eller hint skulde udføres? Et er, at man ikke skal gå op i alle småreglerne og tænke sig, at fængselslivet blot hviler på dem, et andet, at den hele drift trænger til bestemte regler og former, uden hvilke disciplinen, som skal holde det hele sammen, lidt efter lidt vil opløse sig og falde magtesløs til jorden.

Ageberg, 10 September 1884.

R. PETERSEN.
